

Η πόλη ως πεδίο εκπαίδευσης για την αειφορία «Θεσσαλονίκη - Βιώσιμη πόλη»

*Χρυσούλα Αθανασίου¹, Ευθύμιος Παπαδημητρίου¹, Γιώργος Υφαντής¹,
Ζήσης Αγγελίδης², Ευφροσύνη Μοντεσάντου³*

¹Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελευθερίου Κορδελιού & Βερτίσκου
kpe@kpe-thess.gr

²Σχολικός Σύμβουλος Φυσικών Επιστημών Πέλλας
zisisagg@hotmail.com

³Δασκάλα, 8^ο Δημ. Σχ. Καλαμαριάς
montesantou@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εισήγηση παρουσιάζει το πρόγραμμα Εκπαίδευσης για την Αειφορία με τίτλο: «Θεσσαλονίκη: Βιώσιμη πόλη» που σχεδίασε και υλοποιεί το ΚΠΕ Ελευθερίου Κορδελιού και Βερτίσκου. Εντάσσεται στις δράσεις που αναπτύσσει το ΚΠΕ με σχολικές μονάδες, εκπαιδευτικούς αλλά και ενήλικες με σκοπό την προώθηση των αρχών της αειφορίας στο αστικό περιβάλλον της Θεσσαλονίκης. Περιγράφεται το θεωρητικό και παιδαγωγικό πλαίσιο του προγράμματος και εξετάζεται ο όρος της αστικής αειφορίας. Κεντρικός σκοπός της δράσης μας αποτελεί η διαμόρφωση των προϋποθέσεων για τη δημιουργία ενός ενεργού πολίτη, ο οποίος δρα για να αλλάξει την αστική πραγματικότητα στην οποία εντάσσεται. Αναλύεται η δομή του προγράμματος σε τέσσερις φάσεις και παρουσιάζονται οι δραστηριότητες που υλοποιούνται με σχολικές μονάδες στο πεδίο της πόλης. Τα ευρήματα της διαδικασίας αξιολόγησης φανερώνουν θετικά αλλά και επιδεχόμενα βελτίωσης σημεία του προγράμματος. Η ενασχόληση με την εκπαιδευτική προσέγγιση των ζητημάτων αστικής αειφορίας αναδεικνύει προκλήσεις για την εκπαιδευτική κοινότητα τόσο στην κατεύθυνση της βελτίωσης της προσέγγισης όσο και στο πεδίο των συνεργιών/συνεργασιών με θεσμικούς φορείς της πόλης.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η Αειφορία σε εποχή πολύπλευρης κρίσης – Βιώσιμες πόλεις ή Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ή Ανάπτυξη Εκπαιδευτικού Υλικού

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Αστική αειφορία, πόλη, Θεσσαλονίκη, εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ΚΠΕ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελευθερίου Κορδελιού & Βερτίσκου δραστηριοποιείται από το 1995, χρονιά ίδρυσής του, στην προώθηση της Εκπαίδευσης για την Αειφορία σε όλες τις σχολικές βαθμίδες, αλλά και προς τους ενήλικες πολίτες στο πλαίσιο της μη τυπικής μάθησης. Το αστικό περιβάλλον της Θεσσαλονίκης, ως το άμεσο περιβάλλον μας, οριοθετεί και προσδιορίζει κατά ένα μεγάλο βαθμό τόσο τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα, όσο και τις επιμορφωτικές και άλλες δράσεις μας. Στη Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης, αποτέλεσμα της Διεθνούς Διάσκεψης “Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση των Πολιτών για την Αειφορία”, επιβεβαιώθηκε με έμφαση η αναγκαιότητα του επαναπροσανατολισμού όλων των μορφών εκπαίδευσης προς την αειφορία, ως μια

ηθική επιταγή, επιταγή αξιών που δεν περιλαμβάνει μόνο το περιβάλλον, αλλά ανοίγεται σε προβλήματα που γίνονται ιδιαίτερα αισθητά στη σημερινή περίοδο, τη φτώχεια, τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κρίθηκε μάλιστα επιτακτική η ανάγκη τα σχολεία να προσαρμόσουν τα προγράμματά τους στις ανάγκες ενός αειφόρου μέλλοντος (UNESCO, 1997).

Η Διακήρυξη πρότεινε επίσης ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να αναφέρεται ως εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία, γιατί αυτή θα είναι η νέα και ολιστική προσέγγιση για την επίτευξη της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Ο όρος αειφορία, εκκινώντας από τα τέλη της δεκαετίας του '70, εισάγεται με έμφαση στην έκθεση Brutland το 1987 και έγινε αποδεκτός από το κυρίαρχο πολιτικό και οικονομικό σύστημα. Επιπλέον η διάσκεψη κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002 «παγιώνει την αειφορία ως κεντρικό στοιχείο της διεθνούς πολιτικής» (Φλογαΐτη, 2006), θεωρώντας την εκπαίδευση βασικό συστατικό στοιχείο αλλαγής προς την κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης και προβάλλοντας την ανάγκη προώθησης της ενσωμάτωσής της στα εκπαιδευτικά συστήματα όλων των βαθμίδων (United Nation, 2002).

Βέβαια, η αειφόρος ανάπτυξη ως όρος αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό και δυσπιστία, οδηγώντας τον Ogi να θεωρήσει πως κρύβει περισσότερα απ' όσα φανερώνει, υποκρύπτοντας παραδοχές για την οικονομική ανάπτυξη, τη δημοκρατία, τη συμμετοχή, τις αξίες. Λαμβάνοντας υπόψη τη διάκριση σε ήπια και ισχυρή αειφορία η οποία συνδέει την πρώτη με τον τεχνοκεντρισμό και τη δεύτερη με τον οικοκεντρισμό, θεωρούμε πως ο δρόμος ανάπτυξης που απαντά στις κοινωνικές ανάγκες και το βιώσιμο μέλλον έρχεται μέσα από μια διαδικασία αποδέσμευσης από την οικονομική μεγέθυνση, ενσωματώνει την οικονομική, οικολογική και κοινωνική αειφορία και βαδίζεται από ενεργούς πολίτες οι οποίοι στοχάζονται κριτικά και δρουν για ένα καλύτερο μέλλον (Φλογαΐτη, 2006). Σύμφωνα με τον Huckle η αειφορία είναι ένα ιδανικό όχημα για μια εκπαίδευση που βασίζεται σε κριτικά θεμέλια (Huckle, 1999). Αν ο όρος έχει ερμηνείες και χρήσεις αξιακά φορτισμένες προωθώντας διαφορετικές ιδεολογίες η αξία του βασίζεται τελικά στο τι κάνουν οι άνθρωποι μ' αυτήν και όχι *“στο χώρο που μπορούν να έχουν για να την καταστήσουν σημαντική για αυτούς μέσα στο δικό τους πλαίσιο”* (UNECE, 2003).

Με βάση τα παραπάνω το ΚΠΕ Ελευθερίου Κορδελιού στο πλαίσιο μάλιστα του εορτασμού των 100 χρόνων από την απελευθέρωση της πόλης σχεδίασε, εφάρμοσε πειραματικά και προχώρησε στην ένταξή στα εκπαιδευτικά του προγράμματα το πρόγραμμα «Θεσσαλονίκη - Βιώσιμη πόλη» (Αγγελίδης κ.ά., 2011). Το πρόγραμμα απευθύνεται καταρχήν σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η εφαρμογή του όμως έχει ήδη επεκταθεί και σε ομάδες ενηλίκων. Φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα πρόγραμμα προκλητικό για ενασχόληση από παιδιά αλλά και ενηλίκους εστιάζοντας σε ζητήματα αστικής αειφορίας.

Αστική αειφορία

Η επιτυχία του αστικού μοντέλου ζωής συνδέεται με το κυρίαρχο οικονομικό και κοινωνικό παράδειγμα που προέβαλε την ελπίδα για μια καλύτερη ποιότητα ζωής στις πόλεις. Εκεί χτυπά η καρδιά της οικονομικής δραστηριότητας, προσφέρονται περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης και υπηρεσίες, όπως εκπαίδευση, υγεία, μεταφορές, πολιτισμός. Ωστόσο η ζωή στην πόλη έρχεται αντιμέτωπη με μία σειρά προκλήσεων. Ενώ η εγγύτητα των καθημερινών δραστηριοτήτων στην πόλη επιτρέπει

την αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, άλλες παράμετροι, όπως η αέρια ρύπανση, η κυκλοφοριακή συμφόρηση, οι ρύποι και ο θόρυβος, η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος πιστοποιούν την κρίση του αστικού μοντέλου, η οποία κατά τον Bookchin έχει βαθιές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές ρίζες με βάση ιεραρχικές σχέσεις (Bookchin, 1980). Αν θέλουμε λοιπόν να προσδιορίσουμε την ποιότητα ζωής στην πόλη θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας πως οι άνθρωποι έχουν ανάγκη να αναπνέουν καθαρό αέρα, να έχουν πρόσβαση σε καθαρό νερό και κατάλληλες συνθήκες στέγασης και να απολαμβάνουν την ησυχία και την ασφάλεια. Προσβάσιμοι, καλής ποιότητας και καλοδιατηρημένοι χώροι πράσινου και παιδικές χαρές, σύγχρονα συστήματα μετακίνησης και ασφαλείς γειτονιές που ενθαρρύνουν τη φυσική άσκηση και τις κοινωνικές σχέσεις είναι βασικές συνιστώσες της ποιότητας ζωής στις πόλεις. Ωστόσο, η αστική αειφορία εκτός από τα παραπάνω πρέπει επιπλέον να αντιμετωπίσει, τόσο τα ζητήματα της αποτελεσματικής χρήσης των φυσικών πόρων, με στόχο τη μείωση της κατανάλωσής τους και της παραγωγής κάθε είδους απορριμμάτων, αποβλήτων και εκπομπών, όσο και τα ζητήματα της δικαιοσύνης και της ισονομίας απέναντι στους κατοίκους των πόλεων. Όμως, αν και η συζήτηση για τη βιώσιμη πόλη είναι σχετικά ώριμη και αναγνωρίζεται ως ένας επιθυμητός πολιτικός στόχος, είμαστε λιγότερο βέβαιοι για το τι σημαίνει αυτό στην πράξη, καθώς η έννοια της βιώσιμης πόλης είναι άμεσα ελκυστική, αλλά ταυτόχρονα πολύπλοκη και απροσδιόριστη (Bulkeley & Betsill, 2005).

Η παιδαγωγική μας προσέγγιση

Θεωρήσαμε πως η ίδια η πόλη που μας περιέχει, μπορεί την ίδια στιγμή να θεωρηθεί ως το αναλυτικό μας πρόγραμμα το οποίο θα μας προσφέρει τη δυνατότητα να προωθήσουμε τους σκοπούς και τους στόχους της Εκπαίδευσης για την Αειφορία. Η εκπαίδευση για την αειφορία θα μπορούσε να οριστεί ως “μια δια βίου μαθησιακή διαδικασία που οδηγεί στη δημιουργία ενημερωμένων ενεργών πολιτών, που έχουν τις δημιουργικές δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, επιστημονική και κοινωνική κατάρτιση και αφοσίωση στη συμμετοχή τους σε υπεύθυνες ατομικές και ομαδικές δράσεις. Αυτές οι δράσεις θα βοηθήσουν να εξασφαλιστεί ένα μέλλον με υγιές περιβάλλον και οικονομική ευημερία” (National Forum on Partnerships Supporting Education about the Environment, 1994). Οι παιδαγωγικές αρχές που διέπουν το εκπαιδευτικό μας πρόγραμμα συνδέονται αναπόσπαστα με τις αρχές και αξίες της εκπαίδευσης για την αειφορία αναδεικνύοντας την ανάγκη μιας ολιστικής προσέγγισης της αστικής πραγματικότητας, τον αξιακό προσανατολισμό, τον κριτικό χαρακτήρα και τον προσανατολισμό στη δράση (Tilbury, 1995, Australian Government, Department of the Environment and Heritage, 2005). Ο σχεδιασμός του προγράμματος «Θεσσαλονίκη - Βιώσιμη πόλη» έλαβε υπόψη του την ανάγκη να αφήσουμε τους μαθητές να ανακαλύψουν οι ίδιοι την πόλη τους, να ερευνήσουν και να σχηματίσουν τη δική τους εικόνα, έχοντας ως αφετηρία, τις απόψεις, τα δικά τους βιώματα και ακούσματα, τα όποια στερεότυπα για την πόλη στην οποία ζούνε ή επισκέπτονται. Αυτό σημαίνει πως οι προτεινόμενες δραστηριότητες προσπαθούν να ισορροπήσουν ανάμεσα στην ανάγκη να προσφερθεί ένα γνωστικό υλικό για τη Θεσσαλονίκη μαζί με την υποχρέωση αυτό το υλικό να σχηματιστεί με την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, οδηγώντας σε μια κριτική προσέγγιση της σύγχρονης αστικής πραγματικότητας, που αποτελεί το εν δυνάμει γνωστικό πεδίο του προγράμματος.

Η παιδαγωγική μας αφετηρία προσέλαβε λοιπόν στοιχεία τόσο από τη θεωρία της ανακαλυπτικής μάθησης, όσο και από τις επικοινωνιακές, κοινωνιογνωστικές

θεωρίες μάθησης (Bertrand, 1999). Βασικά στοιχεία των παιδαγωγικών μας παραδοχών ήταν η δυνατότητα των μαθητών να ανακαλύψουν μόνοι τους γνώσεις και πληροφορίες, να τις μετασχηματίσουν με κριτικό πνεύμα, εστιάζοντας και αξιολογώντας την πραγματικότητα που τους περιβάλλει, αποκτώντας έτσι έναν ενεργό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης. Από την άλλη, αποδίδοντας ιδιαίτερη αξία στο σώμα των γνώσεων, των παραστάσεων, των αντιλήψεων, των στερεοτύπων που ο καθένας μας διαθέτει και διαμορφώνει για την πόλη του, αλλά και για άλλες πόλεις που πιθανόν δεν έχει επισκεφθεί, στοχεύουμε στην παιδαγωγική αξιοποίηση αυτού του δυναμικού στην αφετηρία του προγράμματός μας. Άλλωστε όπως δέχεται ο Ausubel «ο σημαντικότερος παράγοντας που επηρεάζει την μάθηση είναι τι ο μαθητής γνωρίζει ήδη» (Ausubel, 1968). Ανιχνεύουμε όσα μας επηρεάζουν προσδιορίζοντας την εικόνα που διαθέτουμε για την πόλη της Θεσσαλονίκης και τη συζητούμε επιθυμώντας να αναδείξουμε το δυναμικό τρόπο κατασκευής της. Η πραγματικότητα της πόλης φανερώνεται τότε ως ένα πεδίο ερμηνειών, δυνατοτήτων και επιλογών που μας καλεί να δομήσουμε κριτικά τη δική μας πραγματικότητα, τόσο σε επίπεδο ερμηνείας, όσο και σε επίπεδο οράματος και σχεδιασμού. Ο κριτικός στοχασμός έχει ως αντικείμενο την αποκάλυψη κρυμμένων δυναμικών ισχύος και ηγεμονικών παραδοχών οι οποίες λειτουργούν εναντίον μας. (Brookfield, 2007). Στο σημείο αυτό στις παιδαγωγικές μας θεωρήσεις προστίθεται γόνιμα η κριτική θεωρία της Συστημικής του Παρατηρητή, αποδίδοντας στους μαθητές που υλοποιούν το πρόγραμμά μας την ιδιότητα όχι μόνο του εν δυνάμει γνωρίζοντος την πόλη του, αλλά και του εν δυνάμει δημιουργού μια άλλης ερμηνευτικής δυνατότητας για αυτήν (Σχίζα, 2008). Άλλωστε ήδη στη Διακήρυξη της Τιφλίδας επισημαίνονταν πως τα *«αίτια της οικολογικής κρίσης θα πρέπει να αναζητηθούν ...σε μια λανθασμένη ηθική αντίληψη της σχέσης μεταξύ της ανθρωπότητας και της Φύσης και στη συρρίκνωση, εξ' αιτίας ενός ακραίου θετικισμού, του ενιαίου χαρακτήρα της επιστημονικής θεώρησης της πραγματικότητας»* (UNESCO, 1978).

Αυτή η θέση αναδεικνύει την ανάγκη να ακολουθήσουμε ένα άλλο παράδειγμα το οποίο να ενσωματώνει στη θεώρηση της πραγματικότητας τα κοινωνικά συστήματα που νοηματοδοτούν, μετασχηματίζουν και δημιουργούν ουσιαστικά την πραγματικότητα. Επομένως, η εκπαίδευση στο πλαίσιο του προγράμματός μας αποτελεί αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των “άλλων” που διαμορφώνουν το σύνολο των ανθρώπινων υποκειμένων που συνεργάζονται και συμμετέχουν σε μια μαθησιακή διαδικασία. Η αλληλεπίδραση αυτή στοχεύει στην ερμηνεία της πραγματικότητας της πόλης μας μέσα από συνεργατικές διαδικασίες και στο συμμετοχικό μετασχηματισμό της μέσα από το “δέον γενέσθαι” που αρθρώνεται στο τέλος του προγράμματος. Φανερώνεται έτσι η πόλη μας ως ένα πεδίο αντιπαράθεσης και συνδιαλλαγής που μας καλεί να συμμετάσχουμε ερχόμενοι σε σύγκρουση με επιλογές και σχεδιασμούς που δεν μας περιλαμβάνουν ως εν δυνάμει συμμετόχους και συνεργάτες. Ο θεμελιώδης παιδαγωγικός μας σκοπός είναι η διαμόρφωση των προϋποθέσεων για την δημιουργία του **ενεργού πολίτη**, του πολίτη που “διαβάζοντας” το βιβλίο της πόλης του, συνδιαμορφώνει με τους “άλλους” αναγνώστες μια κριτική ερμηνεία των γραμμών που περιλαμβάνονται σ' αυτό και δρα για να αλλάξει, να συμπληρώσει, προσθέτοντας τις δικές του γραμμές, με όνειρα, εικόνες, λέξεις και πράξεις.

ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Το πρόγραμμα οργανώνεται σε τέσσερις φάσεις και διαρθρώνεται ως εξής:

Σχήμα 1. Δομή του προγράμματος

Α Φάση: Οι συμμετέχοντες (μαθητές ή ενήλικοι) εισάγονται στην ιδέα του αστικού οικοσυστήματος, με τρόπο που συνδέει τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους για τη Θεσσαλονίκη, καθημερινά βιώματα, γνώσεις για το ιστορικό παρελθόν της πόλης με τη σημερινή πραγματικότητά της. Με αφετηρία το περισσότερο γνωστό σύμβολο της πόλης, το Λευκό Πύργο, η παιδαγωγική διαδικασία ξεκινά με στόχο τη σύνθεση μιας πρώτης εικόνας της Θεσσαλονίκης. Τα υλικά για την κατασκευή αυτής της εικόνας είναι: τα βιώματα και οι εμπειρίες των παιδιών, το πληροφοριακό υλικό που προσφέρει η μόνιμη έκθεση για την Ιστορία της Πόλης που φιλοξενείται στον Λευκό Πύργο και τέλος η ανάγνωση του τοπίου από τις επάλξεις του Λευκού Πύργου. Οι μαθητές χωρισμένοι σε μικρές ομάδες, με τη βοήθεια ειδικά σχεδιασμένων φύλλων δραστηριοτήτων, οργανώνουν τα στοιχεία της έρευνάς τους εστιάζοντας στο φυσικό περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία και την πολιτική. Η παρατήρηση από ψηλά δίνει τη δυνατότητα στις πληροφορίες με τις οποίες ήρθαν σε επαφή στην έκθεση να μετασχηματιστούν σε ζωντανή πραγματικότητα και στη ζωντανή πραγματικότητα να μετασχηματιστεί σε κείμενο που μας προκαλεί να το διαβάσουμε.

Β Φάση: Η φάση αυτή του προγράμματος μας οδηγεί στην ανάγνωση της σύγχρονης πραγματικότητας της πόλης. Οι συμμετέχοντες περπατώντας σε ένα εκπαιδευτικό μονοπάτι με αφετηρία τον Λευκό Πύργο και κατάληξη την Πλατεία Ναυαρίνου, παρατηρούν και καταγράφουν την πόλη, με σκοπό να δημιουργήσουν μια εικόνα που θα εμπλουτίσει την εικόνα της πόλης που σχημάτισαν μέσα στον Λευκό Πύργο προσεγγίζοντας βιωματικά τη ζωντανή σύγχρονη πραγματικότητα της πόλης. Με τη βοήθεια ειδικά σχεδιασμένου φύλλου εργασίας εστιάζουν σε σημαντικές παραμέτρους της σύγχρονης πραγματικότητας της πόλης όπως οι ελεύθεροι χώροι, οι

οικονομικές λειτουργίες, το κυκλοφοριακό, η θέση των ιστορικών μνημείων στη ζωή μας, η δομή και οι λειτουργίες της πόλης, οι σχέσεις των ανθρώπων, οι θεσμικοί φορείς που δηλώνουν την παρουσία τους στη πόλη. Η ανάγνωση αποπειράται να γίνει με βάση το σχήμα των τεσσάρων διαστάσεων της αειφορίας ώστε να αναδειχθούν οι αλληλεπιδράσεις και οι σχέσεις ανάμεσά τους.

Γ Φάση: Η τρίτη φάση του προγράμματος μέσα από ειδικά διαμορφωμένες δραστηριότητες, προσανατολίζεται στην άρθρωση ενός κριτικά ερμηνευτικού λόγου των παιδιών σχετικά με τη ζώσα πραγματικότητα της πόλης. Στη διάρκεια ενός εκπαιδευτικού μονοπατιού που οδηγεί τους μαθητές από την πλατεία Ναυαρίνου στην πλατεία Αριστοτέλους ή στην Κεντρική Βιβλιοθήκη του Δήμου Θεσσαλονίκης, εστιάζουμε σε νοοτροπίες, συμπεριφορές των ανθρώπων της πόλης, σε προβλήματα, λάθη και παραλείψεις. Ερευνούμε την ευθύνη των θεσμών που διαμορφώνουν σχεδιάζοντας, αποφασίζοντας και υλοποιώντας, την σημερινή μορφή της πόλης αλλά και τη δική μας ευθύνη για τη μορφή αυτή. Στο τέλος αυτής της φάσης, τα παιδιά προσπαθούν να δώσουν απαντήσεις στο «Γιατί είναι διαμορφωμένη έτσι αυτή η πόλη; Μας αρέσει αυτή η πραγματικότητα;»

Δ Φάση: Το πρόγραμμα ολοκληρώνεται στην Πλατεία Αριστοτέλους ή στην Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη. Στην φάση αυτή τίθενται στο επίκεντρο οι αρχές και οι αξίες που πρέπει να διέπουν την οργάνωση της πόλης ώστε να θεωρηθεί βιώσιμη. Τι πρέπει να αλλάξει ώστε να ζήσουμε εμείς και τα παιδιά μας σε μια πόλη, που λειτουργεί σε αρμονία με τις φυσικές διεργασίες, που προσφέρει ποιότητα ζωής, δικαιοσύνη και ισονομία στους κατοίκους της; Ποιο είναι το όραμά μας για τη δική μας πόλη; Πως μπορεί αυτό να γίνει πραγματικότητα; Δίνεται λοιπόν η δυνατότητα στους μαθητές μέσα από μία υπόθεση εργασίας να ξανασχεδιάσουν για παράδειγμα την πλατεία Αριστοτέλους και μέσα από αυτή την εμπειρία να συνθέσουν τελικά τον ορισμό της αστικής αειφορίας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Κατά τη διάρκεια τόσο της πιλοτικής εφαρμογής του προγράμματος τη σχολική χρονιά 2010-11 όσο και της υλοποίησης του τη σχολική χρονιά 2011-12, διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια για την αξιολόγηση του προγράμματος στις σχολικές ομάδες που υλοποίησαν το πρόγραμμα. Συνολικά απαντήσεις λάβαμε από 83 μαθητές, 51 κορίτσια και 32 αγόρια. Οι περισσότεροι μαθητές (57%) είχαν συμμετάσχει και παλιότερα σε πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο σχολείο τους.

Σε γενικές γραμμές οι μαθητές εμφανίστηκαν πολύ ικανοποιημένοι από το πρόγραμμα καθώς 83% έκριναν το πρόγραμμα ως μορφωτική εμπειρία πολύ καλό ως εξαιρετικό και 67% ότι ανταποκρίθηκε πολύ ως πάρα πολύ στις προσδοκίες τους. Επίσης 83% των μαθητών έκριναν τις δραστηριότητες του προγράμματος πολύ ως πάρα πολύ ενδιαφέρουσες ως προς το περιεχόμενό και 73% ότι βοήθησαν πολύ ως πάρα πολύ στη συνεργασία και επικοινωνία στις ομάδες. Οι μαθητές εμφανίστηκαν λιγότερο ικανοποιημένοι σε σχέση με το χρόνο που διατέθηκε για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων καθώς μόνο 42% έκριναν ότι ήταν πολύ ως πάρα πολύ επαρκής. Σε ότι αφορά αυτό που αποκόμισαν οι μαθητές από την υλοποίηση του προγράμματος δήλωσαν ότι,

- 71% γνώρισαν πολύ ως πάρα πολύ καλύτερα την ιστορία της πόλης τους,
- 57% κατανόησαν πολύ ως πάρα πολύ την πόλη ως σύστημα, ενώ 43% λίγο ως

- αρκετά,
- 36% κατανόησαν πολύ ως πάρα πολύ την έννοια της αειφορίας και τις διαστάσεις της, 38% αρκετά, ενώ 26% λίγο ως καθόλου και
 - 55% είδαν πολύ ως πάρα πολύ το μέλλον της πόλης μέσα από τις αρχές και αξίες της αειφορίας, 23% αρκετά ενώ 22% λίγο ως καθόλου.

Συμπερασματικά, από τις απαντήσεις των μαθητών προκύπτει ότι το πρόγραμμα είναι ελκυστικό και ενδιαφέρον γι' αυτούς και είναι δομημένο με τρόπο που να ευνοεί τη μάθηση και την ομαδική συνεργασία. Υστερεί σε ότι αφορά το χρόνο που είναι διαθέσιμος για την υλοποίησή του, ένα συχνό αν όχι μόνιμο πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε με τα ημερήσια προγράμματα στο ΚΠΕ. Βοηθά τους μαθητές να γνωρίσουν καλύτερα την πόλη και την ιστορία της, αλλά και να αντιληφθούν την πόλη ως σύστημα που αποτελείται από διάφορα μέρη τα οποία συνδέονται με σχέσεις αλληλεπίδρασης. Δε λειτουργεί αρκετά ικανοποιητικά σε ό,τι αφορά την κατανόηση από τους μαθητές της έννοιας της αειφορίας. Συμβάλλει όμως στην ανάδειξη αρχών και αξιών της αειφορίας που ενσωματώνονται στις προσδοκίες των μαθητών για το μέλλον της πόλης.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η προσέγγιση των αστικών συστημάτων στο πλαίσιο της εκπαίδευσης για την αειφορία αποτελεί σίγουρα ένα σχετικά νέο πεδίο που απαιτεί περαιτέρω διερεύνηση και προσπάθεια για την ενσωμάτωση του οικολογικού, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτικού στοιχείου και την επίτευξη του τελικού στόχου της εκπαίδευσης για την αειφορία, την δημιουργία του ενεργού πολίτη. Από την εφαρμογή του προγράμματος διαπιστώθηκε η δυσκολία της κατανόησης της έννοιας της αειφορίας. Για το σκοπό αυτό θεωρούμε πως η γνώση, η περιγραφή, η ερμηνεία και η κριτική θεώρηση των συστημάτων που συγκροτούν τη δομή και τη λειτουργία της πόλης πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της διδακτικής μας πράξης είτε στο πλαίσιο των προγραμμάτων των ΚΠΕ και των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είτε στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος των σχολείων. Επιπλέον η υλοποίηση του προγράμματος αυτού και με ενήλικες πολίτες της Θεσσαλονίκης το καθιστά ενδιαφέρον και ως ένα πρόγραμμα δια βίου μάθησης. Οι συνεργασίες που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του σχεδιασμού και υλοποίησης του προγράμματος με τοπικούς φορείς (Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Κεντρική βιβλιοθήκη Δήμου Θεσσαλονίκης, Αντιδημαρχίες Περιβάλλοντος, Πολιτισμού, Παιδείας του Δήμου Θεσσαλονίκης), αποδεικνύουν στην πράξη την αξία που αποδίδει το ΚΠΕ στη συνεργασία με την τοπική κοινωνία και ανοίγουν νέες προοπτικές στην κατεύθυνση εδραίωσης ενός πνεύματος αλληλεγγύης και συμμετοχής, απαραίτητη προϋπόθεση για την δραστική αλλαγή της πόλης.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους συναδέλφους Γιώργο Σλαυκίδη, Νικολέτα Ριφάκη, Παρασκευή Τσολακίδου που στελέχωσαν από το 2011 την Παιδαγωγική Ομάδα του ΚΠΕ Ελευθερίου Κορδελιού & Βερτίσκου για τη συμβολή τους στην υλοποίηση του προγράμματος και στις προσπάθειες εξέλιξης και βελτίωσής του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Australian Government, Department of the Environment and Heritage (2005). *Educating for a Sustainable Future. A National Environmental Education Statement for Australian Schools*. Curriculum Corporation, Carlton South, Victoria, Australia.

- <http://www.deh.gov.au/education/publications/sustainable-future.html#download>, πρόσβαση 20/9/2012
- Ausubel D.P. (1968). *Educational Psychology. A Cognitive View*. Holt, Rinehart and Winston Inc, New York.
- Bertrand Y. (1999). *Σύγχρονες εκπαιδευτικές θεωρίες*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Bookchin M. (1980). *Toward an ecological society*. Black Rose Books, New York.
- Brookfield S. (2007). Η μετασχηματίζουσα μάθηση ως κριτική ιδεολογία. Στο J. Mezirow & Συνεργάτες: *Η μετασχηματίζουσα μάθηση* (σ. 157-179). Μεταίχμιο, Αθήνα
- Bulkeley H. & Betsill M. (2005). Rethinking sustainable cities: multi-level governance and the 'urban' politics of climate change. *Environmental politics*, Vol. 14, Issue 1, pp. 42-63.
- Huckle J. (1999). Locating environmental education between modern capitalism and postmodern socialism: A reply to Lucie Sauvé. *Canadian Journal of Environmental Education*, Vol. 4, pp. 36-45.
- National Forum on Partnerships Supporting Education about the Environment (1994). *Education for Sustainability: An agenda for action*. Presidio, San Francisco, California, October 1994. President's Council on Sustainable Development, U.S. Government Printing Office, 1995.
- Tilbury D. (1995). Environmental Education for Sustainability: defining the new focus of environmental education in the 1990s. *Environmental Education Research*, Vol. 1, Issue 2, pp. 195-212.
- UNECE (2003). *Draft Statement on Education for Sustainable Development by the UNECE Ministers of the Environment*, ECE/CEP/102/Rev.1.
- UNESCO (1978). *Intergovernmental Conference on Environmental Education*. Tbilisi (USSR) 14-26 October 1977. UNESCO, Paris. <http://unesdoc.unesco.org/images/0003/000327/032763eo.pdf>, πρόσβαση 22/9/2012
- UNESCO (1997). *Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης*. Διεθνής Διάσκεψη "Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση, και Ευαισθητοποίηση των Πολιτών για την Αειφορία", Θεσσαλονίκη 8-12 Δεκεμβρίου 2012. <http://www.ekke.gr/estia/Unesco/results.htm>, πρόσβαση 20/9/2012
- United Nations (2002). *Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development (A/Conf.199/20) Chapter X, Resolution 116*. Johannesburg 26 August - 4 September 2002.
- Αγγελίδης Ζ., Αθανασίου Χ., Μοντεσάντου Ε., Παπαδημητρίου Ε., Υφαντής Γ. (2011). *Θεσσαλονίκη Βιώσιμη Πόλη. Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη Θεσσαλονίκη και κάθε πόλη μέσα από τη ματιά της βιωσιμότητας*. ΚΠΕ Ελευθερίου Κορδελιού, Θεσσαλονίκη.
- Σχίζα Κ. (2008). *Συστημική σκέψη και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Εκδόσεις Χ.Ε. Δαρδανός, Αθήνα.
- Φλογαΐτη Ε. (2006). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.